

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКАХ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто особливості антикризового управління в банках України. Проаналізовано інструменти антикризового управління у вітчизняних банках у післякризовий період.

Аннотация. Рассмотрены особенности антикризисного управления в банках Украины. Проанализированы инструменты антикризисного управления в отечественных банках в послекризисный период.

Annotation. The characteristics of crisis management in banks of Ukraine were considered. The tools of crisis management in domestic banks after the crisis were analyzed.

Ключові слова: антикризове управління, рефінансування, рекапіталізація, реструктуризація заборгованості.

Протягом останніх трьох років банківська система України зазнала значного негативного впливу через світову фінансову кризу: значно погіршилися основні показники ефективності діяльності вітчизняних банків, спостерігаються численні банкрутства та ліквідація банківських установ. З огляду на це аналіз та узагальнення практики антикризового управління у вітчизняних банках є важливим для оцінки стану управління кризовими ситуаціями в банківській системі та розробки ефективної системи антикризового менеджменту в окремих установах.

Питанням розробки теоретичних основ сутності та особливостей антикризового управління у вітчизняних банках присвячено наукові праці відомих учених та економістів, серед яких: Афанасьєва О. Б. [1], Васюренко О. В. [2], Шпачук В. В. [3] та ін. Водночас динамічний розвиток фінансових відносин в Україні й світі, наслідки світової фінансової кризи загострюють старі й породжують нові актуальні проблеми функціонування банків. Тому, незважаючи на те що проблема ефективного антикризового управління в банках постійно збагачується новими науковими доробками, теоретична цілісність та практична результативність її розробки залишаються недостатніми.

Метою роботи є аналіз і дослідження інструментів та напрямів антикризового управління в банківських установах України у післякризовий період.

З позиції оцінки та збільшення позитивної ролі антикризового управління виникає потреба у детальному аналізі особливостей інструментів цього виду менеджменту у вітчизняних банках. Серед них є такі:

1. Реструктуризація зовнішньої заборгованості. Важливим фактором надійності та стабільності банку є здатність вчасно виплачувати борги, проте в умовах кризи й нестачі ліквідності повернення позичок виявилось непосильним завданням: борги банківських установ України перед іноземними кредиторами досягли 33 млрд дол. на початок 2011 р., з яких близько 6 – 12 млрд дол. є короткостроковою заборгованістю [1].

З огляду на зростання зовнішнього боргу та неможливість його погашення внаслідок зменшення обсягів депозитних ресурсів банківські установи України здійснювали реструктуризацію зовнішньої заборгованості. Основними інструментами надання боргу були еврооблігації та синдиковані кредити, відповідно банки реалізовували реструктуризацію зовнішніх боргів шляхом пролонгації еврооблігацій на декілька років, що супроводжувалося для банків підвищенням купонної відсоткової ставки та виплатою частки боргу [1].

Серед банків, які пролонгували заборгованість перед іноземними кредиторами, слід зазначити ТОВ "Кредитпромбанк", ВАТ КБ "Надра", АТ Банк "Фінанси та кредит", ПАТ "ПУМБ", ВАТ "ВіЕйБі Банк", ПАТ АБ "Укргазбанк" та ПАТ "Альфа-Банк" [4].

Аналіз ситуації, що склалася із заборгованістю банків перед кредиторами, дозволяє зробити висновок, що у перспективі іноземні інвестори будуть підвищувати ставки за позичками, включаючи у них відсоток за ризик неповернення боргу. Як наслідок такого зростання, банки будуть змушені підвищувати процентні ставки за кредитами для своїх клієнтів, що ще більше сприятиме зростанню проблемних активів вітчизняних банківських установ. Таким чином, на сучасному етапі важливим завданням для вітчизняних банків залишається управління зовнішньою заборгованістю, оскільки високий рівень боргу негативно впливає як на діяльність банку, так і на міжнародний імідж усієї банківської системи [4].

2. Проведення рекапіталізації вітчизняних банків. Оскільки важливим аспектом ефективної діяльності банків є підвищення рівня капіталізації, провідні банки України продемонстрували значні результати стосовно збільшення капіталу протягом 2009 – 2011 рр. Існують два шляхи збільшення обсягу капіталу вітчизняними банками [2]:

вливання грошових коштів у статутний капітал;

залучення коштів на умовах субординованого боргу.

Останній спосіб є найбільш привабливим для українських банків, особливо за участі іноземних інвесторів, оскільки він має простішу процедуру реєстрації, ніж оформлення додаткового випуску акцій, та не потребує конвертації в національну валюту, що дозволяє уникнути валютного ризику [5].

3. Антикризове управління депозитними банківськими продуктами. Початок світової фінансової кризи

2008 р. НБУ заборонив дострокову видачу строкових депозитів. У форс-мажорних випадках банки здійснювали повернення вкладів фізичним особам (смерть близьких, захворювання тощо), пенсійних виплат, бюджетних платежів, заробітної плати [5].

4. Реструктуризація проблемних кредитів. Значний вплив світова фінансова криза мала на зростання рівня неповерненості банківських кредитів протягом 2008 – 2009 рр. Так, у жовтні 2009 р. Указом Президента України № 813 від 08.10.2009 р. [3] рекомендовано створити реєстр недобросовісних позичальників з метою зниження ризику під час кредитної діяльності вітчизняних банків. Протягом місяця з дати виходу цього указу 11 банків опублікували на своїх офіційних сайтах інформацію про боржників.

Найбільш популярними заходами з реструктуризації кредитної заборгованості у провідних вітчизняних банках є пролонгація строку кредитного договору, надання відстрочки або введення кредитних канікул. Подовження терміну погашення боргу пропонують переважно банки з іноземним капіталом, причому максимальна відстрочка для іпотечних кредитів становить 10 років. Що стосується кредитних канікул, то банки пропонують їх строком 0,5 – 2 роки, після чого сума, що залишилась, рівномірно розподіляється на решту терміну. Проте у випадку такої реструктуризації банки часто підвищують відсоткову ставку за кредитом, що збільшує загальну суму заборгованості клієнтів [3].

5. Антикризове управління кредитною діяльністю в банках. Під час фінансової кризи кредитування фізичних та юридичних осіб було тимчасово призупинено у більшості банках, і тільки у другій половині 2009 р. розпочалося деяке поживлення на кредитному ринку. Так, станом на лютий 2011 р. 9 банків здійснювали видачу кредитів на придбання автотранспортних засобів, 8 – на придбання житла на вторинному ринку, а також 6 – на первинному, причому умови надання позичок стали більш жорсткими [3].

Таким чином, для подолання негативного впливу фінансової кризи найбільш актуальними напрямками антикризового менеджменту в банках України стали: залучення коштів з метою рефінансування та рекапіталізації; реструктуризація зовнішньої заборгованості та проблемних кредитів в активах банків; впровадження депозитних програм з метою залучення нових клієнтів та утримання існуючих. Виходом із ситуації, що склалася, має стати розробка та впровадження в банках системи антикризового управління, що спрямована на попередження кризових ситуацій, та мінімізація негативних наслідків у разі їх виникнення.

Наук. керівн. Рац О. М.

Література: 1. Афанасьєва О. Б. Особливості антикризового управління в банках України / О. Б. Афанасьєва // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №1 1(154). – С. 120–127. 2. Васюренко О. В. Теоретичні основи антикризового управління банками / О. В. Васюренко // Фінанси України. – 2011. – № 11. – С. 73–77. 3. Шпачук В. В. Сутність, визначення та засади здійснення антикризового управління банківською системою / Шпачук В. В. // Банківська справа. – 2010. – № 10. – С. 74–82. 4. Офіційний сайт інформаційного агентства "Рюрик". – Режим доступу : <http://www.rurik.com.ua/>. 5. Указ Президента України "Про заходи щодо забезпечення відновлення стабільності у банківській системі" від 08.10.2009 № 813/2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>. 6. Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : www.bank.gov.ua/.